

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Грановський Василь Григорович

УДК 378.14:371.38

Формування здорового способу життя підлітків в умовах оздоровчого табору

13.00.07– теорія і методика виховання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Луцьк – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Гусак Петро Миколайович,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри соціальної педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шиян Богдан Михайлович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри теоретичних основ
і методики фізичного виховання;

кандидат педагогічних наук

Кириленко Світлана Володимирівна,
Інститут інноваційних технологій і змісту освіти
Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України,
начальник відділу педагогічних інновацій та дослідно-
експериментальної роботи відділення
позашкільної освіти, виховної роботи та масових заходів.

Захист відбудеться 19 травня 2011 року о 14³⁰ год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Автореферат розіслано 19 квітня 2011 р.

В. о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Ю. Й. Поліщук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Здоров'я населення загалом, підростаючих поколінь зокрема, є інтегральним показником соціального благополуччя, важливим складником забезпечення стійкого розвитку – бажаної перспективи й мети кожної країни та світової спільноти. Розвиток українського суспільства перебуває в прямій залежності від стану здоров'я молоді. А тому сьогодні актуальна проблема виховання здорового способу життя молодій людині.

Водночас зміцнення здоров'я нації залежить не тільки від системної, комплексної діяльності державних і недержавних структур, організованих зусиль усього суспільства, а й від ставлення кожної людини до власного здоров'я, яке визнається основою продуктивного довголіття, фізичного, психічного та соціального благополуччя. У багатьох державних документах зазначено, що одним із найголовніших завдань освіти є формування системи знань про здоров'я, здоровий спосіб життя, особливості його зміцнення, виховання соціально активної, фізично здорової й духовно багатой, гармонійно розвиненої особистості.

Реформування сучасної системи освіти зорієнтоване на створення умов для формування саме такої особистості. Однак школа сьогодні як провідний виховний інститут не може ефективно розв'язувати виховні завдання з формування здорового способу життя особистості без взаємодії з різноманітними позашкільними закладами та установами, об'єднаннями, які відіграють важливу роль у соціалізації підростаючого покоління, задоволенні його потреб, самостверженні й самореалізації. А тому важливим засобом формування здорового способу життя підростаючого покоління є дитячі оздоровчі табори, діяльність яких регламентована державними нормативно-правовими документами. Особливо гостру потребу в таких таборах відчувають підлітки, оскільки вони внаслідок вікових особливостей прагнуть до самоствердження, самореалізації, пошуку визнання своєї особистості, гідності та поваги до себе в середовищі ровесників поза межами школи.

Висвітленню сутності поняття здоров'я, його структури, функцій і різних аспектів здорового способу життя присвячено дослідження філософів, медичних працівників, соціологів М. Амосова, Г. Апанасенко, І. Брехмана, Е. Булич, В. Войтенко, С. Громбах, В. Казначеева, В. Колбанова, Н. Куїнджі, І. Муравова, Ю. Лисицина, В. Петленко, Г. Сердюковської, Л. Сущенко, А. Щедріної; а також психолого-педагогічні праці Г. Власюк, Г. Голобородько, М. Гончаренко, О. Дубогай, Г. Зайцева, С. Лапаєнко, С. Свириденко, В. Оржеховської, Л. Татарникової, Б. Шияна та інших учених. Міжнародні концептуальні засади сприяння здоров'ю адаптовано до українського контексту як теоретичні основи формування здорового способу життя в наукових розвідках О. Балакіревої, О. Вакуленко, Л. Ващенко, Л. Жаліло, Н. Комарової, Р. Левіна, О. Яременко. Нові соціально-педагогічні технології формування здорового способу життя учнів досліджували В. Беспалько, П. Гусак, Н. Заверико, Н. Зимівець, В. Петрович, Л. Сущенко, О. Стойко, В. Шкуркіна.

Увагу науковців постійно привертала проблема діяльності позашкільних закладів оздоровлення та відпочинку підлітків. Зокрема, глибоко й різнобічно розкрито проблему управління позашкільним педагогічним процесом (М. Грицан, В. Сагарда, Т. Сущенко); проаналізовано шляхи реформування позашкільного навчання та виховання шляхом їх оновлення (С. Кириленко, Л. Нечепоренко, В. Обозний, О. Феоктистова). Проблемі впливу виховного середовища на формування особистості присвятили низку психолого-педагогічних досліджень Л. Виготський, С. Шацький, О. Лурія, А. Леонт'єв та ін., які розробили концепцію соціального розвитку дитини.

Практика свідчить, що сучасною загальноосвітньою школою формування основ здорового способу життя підліткової молоді в позаурочній діяльності здійснюється здебільшого стихійно, без належної координації різних виховних впливів. На особливу увагу заслуговує вирішення проблеми виховання звичок здорового способу життя підлітків у літній період в оздоровчих таборах. Актуальність проблеми й відсутність обґрунтованих підходів до її розв'язання, необхідність практичного вдосконалення змісту, форм, методів та умов успішного виховання основ здорового способу життя підлітків у дитячому таборі зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: “Формування здорового способу життя підлітків в умовах оздоровчого табору”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалось у межах комплексної теми Волинського національного університету імені Лесі Українки “Соціально-педагогічні умови формування здорового способу життя підлітків” (державний реєстраційний номер 0106.U000270), яку затверджено на засіданні вченої ради університету (протокол № 5 від 28.12.2005 р.), наказ МОН № 654 від 16.11.05 р. Тема дисертаційного дослідження затверджена радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні АПН України (протокол № 2 від 31.03.2009 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити функціональну модель формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі.

Об'єкт дослідження – формування здорового способу життя підлітків.

Предмет дослідження – зміст, форми й методи формування основ здорового способу життя підлітків в оздоровчому таборі.

Відповідно до мети та предмета дослідження визначено такі **завдання**:

1) з'ясувати стан проблеми в педагогічній теорії та виховній практиці й розкрити сутність, чинники та особливості формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі;

2) розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити функціональну модель формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі;

3) конкретизувати критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі;

4) обґрунтувати педагогічні умови формування основ здорового способу життя підлітків у дитячих оздоровчих таборах.

Методологічну й теоретичну основу дослідження становлять особистісно орієнтований, діяльнісний та технологічний підходи (М. Александрова, А. Алексюк, В. Безпалько, П. Гусак, І. Бех, Є. Степанова, О. Сухомлинська, І. Якиманська); філософські, соціальні, психолого-педагогічні ідеї щодо суспільних тенденцій створення нової системи виховання в Україні (В. Алфімова, І. Бех, Н. Миропольська, О. Олексюк, В. Оржеховська, Г. Пустовіт, О. Сухомлинська, Г. Шевченко); сучасні дослідження з проблеми самореалізації особистості й позакласної діяльності підлітків (Л. Байбородова, І. Ісаєв, С. Кульневич, Л. Левченко, М. Рожков, М. Ситнікова); нові форми роботи з організації вільного часу підлітків (Л. Біла, І. Белєцька, І. Дубровицький, Г. Камаєва, Т. Позднякова, Т. Сущенко); актуальні концепції здоров'я (А. Антоновські, О. Васильєва, В. Вернадський, І. Гурвич, Л. Куликов, Ю. Лисицин, А. Маслоу, М. Мюррей, Г. Никифоров, М. Селігман, Г. Сигерист, Б. Райн, Е. Роджерс, Ф. Філатов, М. Ягода); інтерактивні соціально-педагогічні технології (Р. Вайнола, М. Галагузова, Н. Заверико, В. Нікітін, С. Харченко); підходи до організації соціально-педагогічної роботи (Т. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Зверєва, Г. Лактіонова, І. Ліпський, Ю. Поліщук, А. Рижанова, С. Савченко, С. Харченко); формування особистості в підлітковому віці й періоді ранньої юності (Л. Божович, Л. Виготський, Е. Еріксон, І. Кон, Ж. Піаже, А. Реан, В. Сухомлинський); провідні ідеї впливу дитячого руху на соціалізацію особистості (І. Зверєва, Л. Коваль, Л. Орбан).

Концептуальні засади сприяння покращенню здоров'я викладені в Алма-Атинській декларації, Оттавській хартії, Аделаїдських рекомендаціях, Сундсвальській заяві, Джакартській декларації, Всесвітній декларації з охорони здоров'я "Здоров'я для всіх у XXI столітті", Бангкокській хартії, Європейській стратегії "Здоров'я і розвиток дітей та підлітків".

Для розв'язання поставлених завдань і перевірки вихідних припущень використано такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація науково-методичної літератури для обґрунтування педагогічних умов формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі; контент-аналіз табірної документації (планів оздоровчо-виховної роботи табору та окремих загонів, медичних довідок про стан здоров'я підлітків, посадових інструкцій педагогічного персоналу табору) з метою дослідження реального стану проблеми й конкретизації критеріїв і показників визначення рівнів сформованості основ здорового способу життя; *емпіричні*: педагогічний експеримент; діагностичні методи (анкетування підлітків, педагогічних працівників дитячих таборів, батьків, тестування, аналіз дитячих робіт); обсерваційні методи (пряме та опосередковане спостереження), експертні оцінки, що сприяли

реалізації методики дослідження й дали змогу визначити якісні та кількісні зміни у формуванні основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі; *статистичні*: метод математичної статистики для визначення валідності та надійності одержаних результатів, порівняння експериментальних даних із вихідними.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась із підлітками загонів у дитячих таборах “Супутник” Волинської обласної організації профспілки працівників освіти і науки, “Лісова пісня” Дніпропетровської обласної організації профспілки працівників освіти і науки, “Знамя” Одеської обласної організації профспілки працівників освіти і науки, “Чайка” Волинської обласної організації профспілки працівників охорони здоров’я. Усього експериментом охоплено 475 підлітків, 48 педагогічних працівників, 42 батьків.

Дослідження здійснювалося в три етапи протягом 2000–2010 рр.

На першому етапі (2000–2005 рр.) проведено теоретико-методичний аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури для розробки концептуальних підходів; визначено об’єкт, предмет, завдання та методи дослідження; уточнено зміст понять “здоров’я” й “здорового способу життя”; проаналізовано плани виховної роботи літніх оздоровчих таборів та посадових інструкцій педагогічного персоналу табору; вивчено позитивний досвід і масову практику виховання здорового способу життя підлітків у дитячих оздоровчих таборах; проведено констатувальний етап експерименту.

На другому етапі (2005–2007 рр.) обґрунтовувано й теоретично розроблено експериментальну програму “Бережи здоров’я змолоду” та функціональну модель виховання основ здорового способу життя підлітків; проведено формувальний етап експерименту у вищезазначених дитячих оздоровчих таборах.

На третьому етапі дослідження (2007–2010 рр.) проаналізовано й узагальнено результати педагогічного експерименту; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі; сформульовано основні положення та висновки; оформлено дисертаційне дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше розроблено та експериментально перевірено* функціональну модель формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі, яка відображає взаємозв’язок мети, змістовно-процесуальних складових частин, функцій і критеріїв, показників, педагогічних умов, етапів та рівнів і результату формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі;

– *уперше визначено й обґрунтовано* педагогічні умови формування основ здорового способу життя підлітків у літньому дитячому таборі (формування комплексу знань у змісті оздоровчо-

виховної роботи з підлітками; використання ефективних методів і форм оздоровчо-виховної роботи; ефективне управління оздоровчо-виховною діяльністю в умовах табірної зміни);

- *уточнено сутність* поняття “здоровий спосіб життя підлітків” і структурно-функціональні особливості формування його основ;

- *розширено зміст* оздоровчо-виховної роботи дитячого табору щодо формування основ здорового способу життя підлітків як стилю їх поведінки;

- *конкретизовано* показники та критерії, рівні сформованості основ здорового способу життя підлітків в умовах дитячого оздоровчого табору;

- *подальшого розвитку набули* організаційні форми оздоровчо-виховної роботи з формування основ здорового способу життя підлітків в умовах дитячого табору.

Практичне значення дослідження полягає в розробці та науковому обґрунтуванні експериментальної програми формування здорового способу життя підлітків у дитячому таборі “Бережи здоров’я змолоду” та її впровадженні у виховну практику дитячих оздоровчих таборів. Розроблено методичні рекомендації для педагогічних працівників табору щодо ефективного формування основ здорового способу життя підлітків під час літнього відпочинку. Ці матеріали використовуються в роботі щорічної Міжнародної літньої педагогічної школи, організованої кафедрою соціальної педагогіки Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Методичні рекомендації можуть бути використані вчителями в навчальному процесі та позакласній виховній роботі, студентами й викладачами вищих навчальних закладів під час підготовки навчальних програм, педагогами позашкільних навчальних закладів та в процесі підготовки й підвищення кваліфікації вчителів загальноосвітніх шкіл у системі інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Упровадження результатів дослідження здійснювалось у дитячому таборі “Супутник” Волинської обласної організації профспілки працівників освіти і науки (довідка № 31 від 10.09.2009 р.), “Лісова пісня” Дніпропетровської обласної організації профспілки працівників освіти і науки (довідка № 138/05 від 7.09.2009 р.), “Знамя” Одеської обласної організації профспілки працівників освіти і науки (довідка № 15 від 8.09.2009 р.) та “Чайка” Волинської обласної організації профспілки працівників охорони здоров’я (довідка № 27 від 8.09.2009 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації викладались у доповідях на Першій міжнародній соціально-педагогічній конференції (Луцьк, 2006 р.); Другій міжнародній соціально-педагогічній конференції (Луцьк, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів і студентів “Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє” (Луцьк, 2008 р., 2009 р.); Міжнародній соціально-педагогічній конференції “Соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров’ю студентської молоді” (Луцьк, 2008 р.); міжнародних конференціях “Сприяння здоров’ю дітей та молоді: теоретико-методичні аспекти” (Луцьк, 2009 р.); “Відповідальне

ставлення до здоров'я: теорія та технології” (Луцьк, 2010 р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Актуальні проблеми формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді” (Ніжин, 2007 р.); “Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення” (Черкаси, 2008 р.); “Реабілітаційна педагогіка: актуальні питання теорії і практики” (Полтава, 2008 р.); Інтернет-конференції “Інноваційні підходи до застосування технологій у соціально-педагогічній роботі” (Черкаси, 2009 р.).

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри соціальної педагогіки, вченої ради педагогічного інституту Волинського національного університету імені Лесі Українки та Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, президії Волинської обласної організації профспілки працівників освіти і науки (2006, 2007, 2008, 2009, 2010 рр.).

Особистий внесок дисертанта в опублікованих у співавторстві навчально-методичних посібниках “Соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих таборах” (О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, 2008 р.), “Діяльність соціального педагога в дитячому оздоровчому таборі” (О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, 2009, 2010 рр.), “Практика літня педагогічна. Соціальна педагогіка” (О. С. Бартків, 2009 р.), “Науково-методичне забезпечення літньої педагогічної практики. Соціальна педагогіка” (О. С. Бартків, 2009 р.) полягає у визначенні концептуальних положень щодо забезпечення педагогічних умов оздоровчо-виховного процесу в дитячому оздоровчому таборі; теоретичному узагальненні сутності формування основ здорового способу життя підлітків під час літнього відпочинку; обґрунтуванні інтерактивних форм та методів організації відпочинку й оздоровлення підлітків у дитячому таборі; розробці та апробації програми “Бережи здоров'я змолоду”.

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації знайшли відображення у 18 публікаціях автора: із них п'ять статей – у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (260 найменувань), чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 262 сторінки друкованого тексту. Робота містить 24 таблиці та 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, методологічні й теоретичні засади роботи; окреслено комплекс методів дослідження; сформульовано наукову новизну, практичне значення дисертаційної роботи; інформовано про апробацію та впровадження одержаних результатів, обсяг дисертаційної роботи.

У **першому розділі** – “Формування здорового способу життя підлітків у дитячих оздоровчих таборах як педагогічна проблема” – охарактеризовано категорії здоров'я, здорового

способу життя; конкретизовано поняття здорового способу життя підлітка, здійснено його структурно-функціональний аналіз на основі узагальнення медичного, філософського, соціологічного та психолого-педагогічного трактувань; проаналізовано особливості формування основ здорового способу життя в підлітковому віці; висвітлено закономірності й чинники впливу на означений процес в умовах дитячого оздоровчого табору; акцентовано увагу на важливій ролі оздоровчо-виховного процесу літнього дитячого табору в системі формування основ здорового способу життя підліткової молоді; визначено компоненти, критерії, показники, рівні досліджуваного процесу.

Основним механізмом формування здорового способу життя людини є створення умов спроможності та можливості для окремих осіб, груп людей, громад позитивно впливати на здоров'язбереження. Утвердження засобами формування здорового способу життя того розуміння, що тільки самим особам (групам, громадам) передусім, а не державі чи спеціальним інституціям належить право вибору поведінки (ініціатив, рішень, дій), істотно підвищує контроль за власною життєдіяльністю й, відповідно, збільшує потенції позитивних впливів на здоров'язбереження.

Вивчення психолого-педагогічних джерел дало змогу визначити здоровий спосіб життя підлітка як таку організацію його життєдіяльності, що забезпечує оптимальний за певних умов рівень збереження та розвитку його фізичного, морального й психічного здоров'я.

Узагальнення сутності процесу формування здорового способу життя особистості підлітка дало можливість визначити два напрями формування основ здорового способу життя, які тісно взаємопов'язані, умовно назвавши їх соціальним та індивідуально-особистісним. Соціальний напрям охоплює формування сприятливої для здоров'я державної політики, використання адекватного природного та соціального середовища, підвищення громадської активності, оновлення змісту роботи служб охорони здоров'я. До індивідуально-особистісного напрямку віднесено засвоєння знань, розвиток індивідуальних людських умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, переконань та поглядів щодо організації здорового способу життя, усвідомлення здоров'я найвищою особистісною цінністю.

Особливий акцент у дисертаційній роботі зроблено саме на індивідуально-особистісному підході до формування основ здорового способу життя підлітків. Визначаючи його як взаємодію, взаємозалежність певних аспектів життя: фізичного, інтелектуального, емоційного, соціального, морального, особистісного; як етап повного фізичного, психічного, соціального здоров'я та добробуту людини; як потребу й вимогу часу; умову та основу гармонійного життя й щастя; діяльність людини в напрямі зміцнення індивідуального та суспільного здоров'я, – ми виділяємо різні напрями виховного впливу на підлітка, інтегруючи при цьому розумове, моральне, фізичне, естетичне, статеве, екологічне виховання в єдиний складний і взаємозалежний процес. З огляду на це, основним змістом виховної діяльності з формування основ здорового способу життя підлітків є

свідоме засвоєння ними валеологічних знань і вироблення на цій основі умінь та навичок поведінки та життєдіяльності як повсякденного стилю життя людини. Таким чином, ми пов'язуємо короткотривалий, але інтенсивний процес формування основ здорового способу життя підлітків із виробленням у них стилю поведінки, спрямованої на збереження власного здоров'я та внутрішніх психофізіологічних можливостей.

Аналіз нормативно-правових і законодавчих документів свідчить, що оздоровлення й відпочинок дітей сьогодні є надзвичайно гострою проблемою, яку прагнуть розв'язати науковці. У педагогічній і психологічній літературі наявна низка досліджень (В. Вербицький, Є. Каретникова, М. Коваленко, Л. Нечепоренко, Г. Онацька, В. Обозний, Л. Полякова, Г. Пустовіт, В. Сагарда, Т. Сущенко, О. Феоктистова, М. Якименко), у яких простежено зв'язки життєдіяльності підлітка з довкіллям, розкрито педагогічні умови вдосконалення взаємодії різних виховних інститутів у здійсненні процесу становлення особистості в суспільстві у вузькому та широкому аспектах. Однак меншою мірою наукові праці стосуються проблеми формування здорового способу життя підлітків у дитячих оздоровчих закладах.

На основі аналізу положень вищеназваних учених і результатів емпіричного дослідження встановлено, що позашкільна діяльність школярів із формування основ здорового способу життя є багатогранною: навчально-освітньою, суспільно корисною, пошуково-дослідною. Водночас, як засвідчує практична робота загальноосвітніх шкіл і позашкільних закладів, сьогодні існують суперечності між значним потенціалом позакласної та позашкільної діяльності й слабким матеріальним забезпеченням цього процесу. Часто позашкільна робота здійснюється безсистемно, без реалізації принципу наступності. Дослідження показують, що і в практиці оздоровчих таборів ця діяльність часто проводиться формально, а виховні заходи, зазвичай, не мають чіткої спрямованості, зокрема не зорієнтовані на формування культури здоров'я дітей та підлітків і є споглядально-розважальними.

Організація оздоровчо-виховної роботи з вихованцями в дитячому таборі вимагає врахування, по-перше, особливостей психофізіологічного розвитку підлітків; по-друге, – короткотривалості їхнього перебування в таборі; по-третє, – системності та інтенсивності організаційно-педагогічного впливу.

За допомогою анкетування, тестування, спостереження, бесід із підлітками, вихователями, педагогічними працівниками, батьками, аналізу творчих дитячих робіт встановлено чинники й засоби формування основ здорового способу життя підлітків у таборі, а також продіагностовано рівень його сформованості.

Результати аналізу наукової літератури та констатувального етапу експерименту дали можливість визначити критерії й охарактеризувати їх показники. Так, показниками сформованості основ здорового способу життя підлітків в оздоровчому таборі за когнітивним (або пізнавальним)

критерієм є такі: знання про сутність здоров'я, здоровий спосіб життя, руховий режим, самостійні заняття та їх значення в життєдіяльності й збереженні здоров'я, цілісне розуміння сутності та компонентів здоров'я й здорового способу життя, усвідомлення впливу соціальних і біологічних факторів на стан здоров'я та життєдіяльність підлітків; усвідомлення важливості здоров'я й необхідності дотримання здорового способу життя для всебічного гармонійного розвитку та самореалізації особистості. Показниками сформованості основ здорового способу життя підлітків за емоційно-мотиваційним критерієм визначено відповідальне ставлення до занять спортом, зокрема відвідування спортивної секції; чітке уявлення про місце здоров'я в ієрархії загальнолюдських і особистісних цінностей; наявність потреб, бажання та інтересу до вивчення проблем здоров'я й дотримання здорового способу життя. Показниками сформованості основ здорового способу життя підлітків в оздоровчому таборі за діяльнісним (поведінковим) критерієм охарактеризовано реальні дії, спрямовані на вдосконалення рухового режиму, упровадження здорового способу життя, самостійних занять фізичними вправами та самоконтролю за функціональним станом організму, фізичною підготовкою й розвитком основних фізичних якостей, активність в оволодінні вміннями та навичками здорового способу життя; самостійність під час виконання оздоровчих вправ у режимі дня; володіння прийомами самоконтролю, самооцінки здоров'я й методами саморегуляції; уміння приймати оптимальні рішення щодо збереження та зміцнення здоров'я в різноманітних життєвих ситуаціях.

На основі критеріїв і показників та з урахуванням короткотривалості й інтенсивності організаційно-педагогічного процесу виділено три рівні сформованості основ здорового способу життя підлітків в умовах дитячого табору: достатній, середній, низький.

Результати констатувального етапу дослідження свідчать, що тільки 10,8 % дітей мають достатній рівень сформованості основ здорового способу життя; 46,9 % – середній і 42,3 % – низький.

Низькі показники сформованості основ здорового способу життя підлітків зумовлені, з одного боку, складністю цього процесу, результативність якого залежить як від зовнішніх чинників (впливу на учня школи, сім'ї, позашкільних установ, засобів масової інформації, засобів духовного впливу, ровесників тощо), так і від внутрішньої установки підлітка, вмотивованості його діяльності щодо відповідального ставлення до здоров'я, його зміцнення, усвідомлення здоров'я як найвищої особистісної й суспільної цінності; з іншого – відсутністю реальних можливостей конструктивного додання цих труднощів.

У другому розділі – **“Модель формування здорового способу життя підлітків в оздоровчому таборі”** – розкрито зміст та модель формування основ здорового способу життя підлітків в оздоровчому таборі; виявлено й обґрунтовано педагогічні умови формування основ

здорового способу життя підлітків в умовах літнього дитячого табору, подано порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів дослідження.

Модель відображає теоретико-конструктивну технологію організації оздоровчо-виховного процесу в дитячому таборі та є цілісною системою, що поєднує в собі цільовий, змістовий, процесуальний і результативний компоненти. У ній відображені основні функції формування основ здорового способу життя підлітків, методологічні підходи його реалізації в оздоровчо-виховному процесі сучасного літнього табору, а також критерії та рівні сформованості (рис. 1). Ураховано, що організація оздоровчо-виховної діяльності, яка приносить успіх і задоволення підлітку, ефективно впливатиме на формування основ здорового способу життя; розвиток власної активності підлітка щодо збереження особистого здоров'я та формування відповідального ставлення до нього.

Дослідна робота передбачала взаємозв'язок таких етапів, як цільовий, оздоровчо-виховний, результативний.

Результати й аналіз проведеного експериментального дослідження дали змогу визначити та обґрунтувати педагогічні умови, за яких процес формування основ здорового способу життя підлітків в умовах літнього дитячого табору буде ефективним. Максимальне використання можливостей оздоровлення, відпочинку й виховання стане реальним за умови створення належних умов для прояву індивідуальних фізичних, моральних, естетичних, розумових здібностей і можливостей підлітка; інтенсивного й різнобічного їх застосування у всіх сферах його життєдіяльності.

Результати експериментального дослідження засвідчили, що формування основ здорового способу життя залежить не лише від змістового наповнення оздоровчо-виховного процесу, а й від застосування педагогічними працівниками табору технологій, які забезпечують кожному підлітку статус суб'єкта оздоровчої, пізнавальної діяльності та спілкування. До дієвих форм і методів роботи з підлітками належать такі: розробка власних проєктів, життєвих планів, перспектив майбутньої професії й планування власного життя тощо; розгляд альтернативних розв'язків конкретних соціально-моральних проблем із необхідністю самостійного вибору оптимального рішення; залучення підлітків до реалізації методики "рівний-рівному" у проведенні виховного заходу в таборі, моделювання конкретних ситуацій, сократівські діалоги, ігри, змагання, ток-шоу, конкурси тощо.

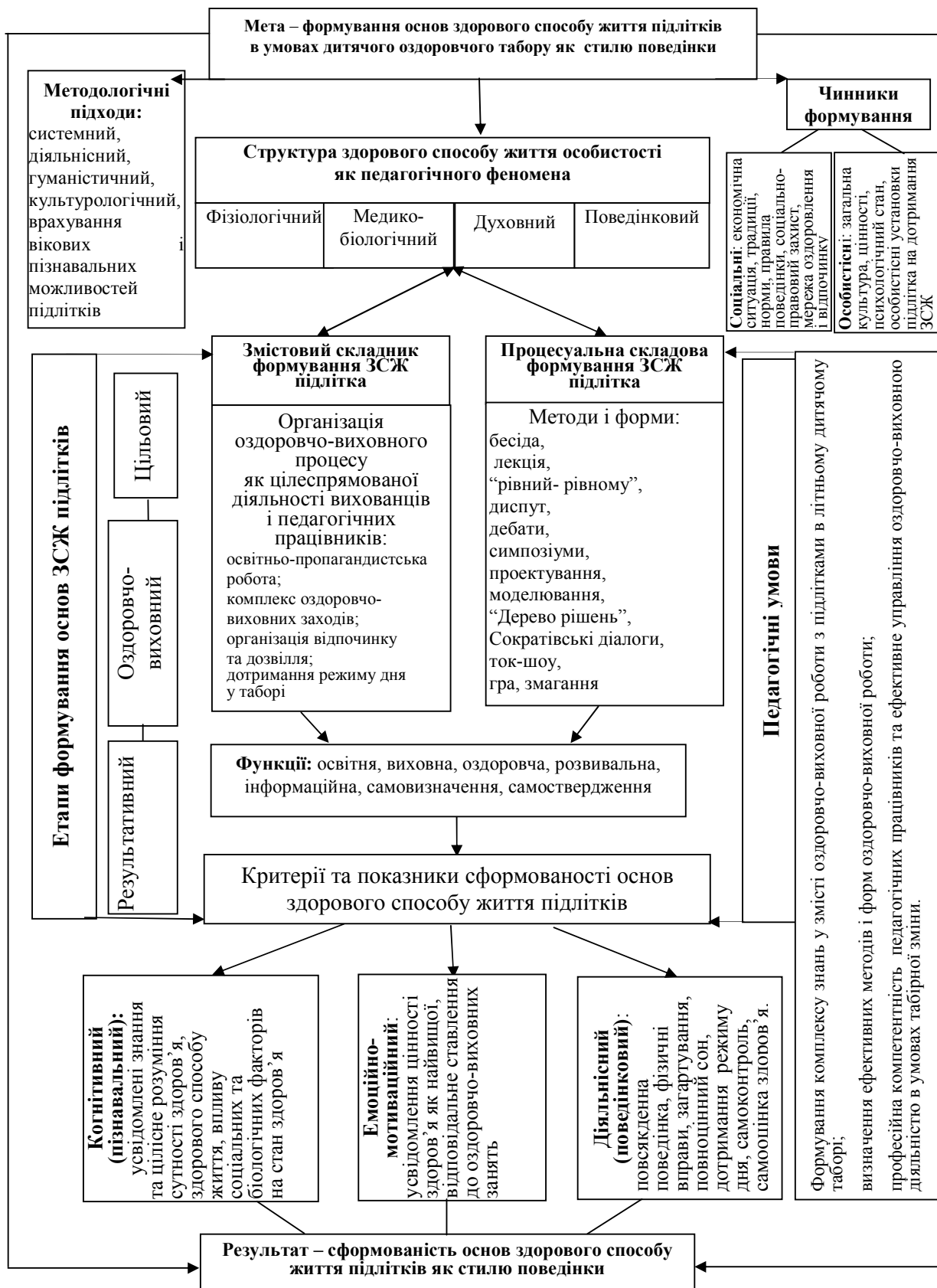

Рис. 1. Функціональна модель формування основ здорового способу життя підлітків у таборі

Результативність формування основ здорового способу життя підлітків в умовах оздоровчого табору вимагає цілеспрямованого управління цим процесом, виховного впливу вихователя на розвиток об'єктивного (усвідомленого) ставлення підлітка до власного здоров'я та до здоров'я оточуючих.

Відзначено, що організовуючи роботу з підлітками, вихователі мають усвідомлювати, що будь-яка діяльність школярів повинна бути соціально цінною й значущою, включати елементи гри та романтики, спиратися на їхню ініціативу, творчість і самодіяльність. Зміст виховної роботи з формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому таборі спрямований на творення здорової життєво активної особистості школяра як стилю поведінки через надання спортивно-оздоровчого характеру його діяльності та реалізується через організацію освітньо-пропагандистської роботи, комплекс заходів виховання й відпочинку в таборі (сон, активний відпочинок, свіже повітря), дотримання режиму дня.

Розроблена й апробована програма передбачала комплекс оздоровчо-практичних занять із підлітками та рухливі ігри на свіжому повітрі, ігри з м'ячем, загартовування повітрям, сонячними ваннами, ходіння босоніж, конкурси малюнків і віршів, проведення масових свят, екскурсії в парк, до водоймища, у ліс із метою знаходження корисних для здоров'я рослин, джерел питної води, світу тварин та птахів, тренінги, круглі столи тощо.

Для підтвердження ефективності запропонованої моделі відстежувалася динаміка рівнів сформованості основ здорового способу життя підлітків до початку й після завершення експерименту (див. рис. 2). Так, після його завершення достатній рівень сформованості здорового способу життя став у 43,8 % підлітків експериментальної групи, що на 19,1 % більше, порівняно з контрольною групою. Низький рівень властивий 11,1 % підлітків з експериментальної групи, що також менше на 6,6 %, ніж у контрольній. Порівняльний аналіз рівнів сформованості основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі до початку експерименту та після його завершення подано у вигляді гістограми.

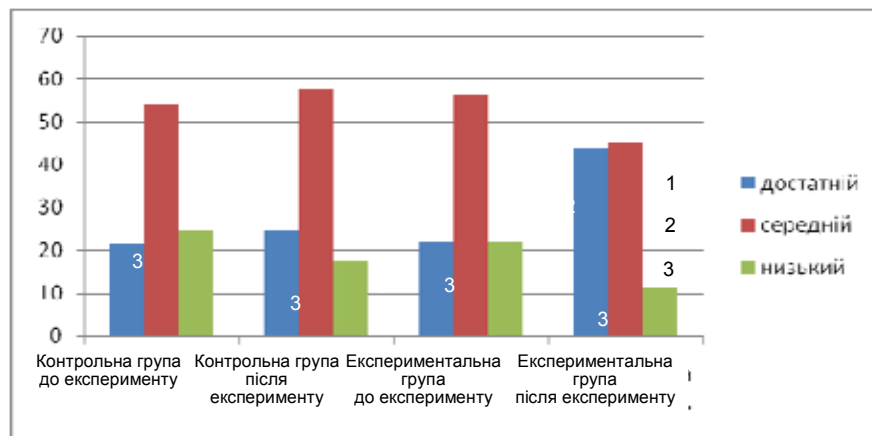

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості здорового способу життя підлітків у дитячому таборі

Оскільки в дисертаційному дослідженні порівнювалися показники рівнів сформованості основ здорового способу життя підлітків у літньому таборі контрольної й експериментальної груп до початку та після завершення експерименту, то обчислено емпіричне значення критерію $\chi^2_{емп.}$ ($\chi^2_{емп.} = 19,34 > 5,99$), яке підтверджує достовірність відмінностей показників усіх рівнів сформованості основ здорового способу життя підлітків із загонів контрольної та експериментальної груп оздоровчого табору після завершення експерименту.

Доведено, що пріоритетними педагогічними умовами формування основ здорового способу життя підлітків в умовах оздоровчого табору є такі: формування комплексу знань у змісті оздоровчо-виховної роботи літнього дитячого табору; визначення ефективних методів і форм оздоровчо-виховної роботи; ефективне управління оздоровчо-виховною діяльністю в умовах табірної зміни.

Отримані експериментальні дані засвідчують ефективність моделі, втіленої в авторській програмі формування здорового способу життя підлітків “Бережи здоров’я змолоду” та реалізованої в оздоровчо-виховному процесі табірної зміни.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми й отримані емпіричні дані пошуково-експериментальної роботи дали змогу сформулювати такі **висновки**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури охарактеризовано сутність здоров’я, здорового способу життя та структурно-функціональні особливості формування основ здорового способу життя підлітків, які визначаються сензитивністю підліткового віку в особистісному становленні людини, уточнено трактування досліджуваних понять.

Важливим засобом формування основ здорового способу життя підлітків у літній період є дитячі оздоровчі табори, що розглядаються як складова частина структури позашкільної освіти, важливими завданнями якої є використання вільного часу дітей, зокрема канікулярного періоду, із метою забезпечення умов для їх фізичного, інтелектуального, емоційного, духовного, морального розвитку. У дитячих оздоровчих закладах здійснюється комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, які спрямовані на відновлення й покращення фізичного та психічного стану здоров’я підлітків, надаються відпочинкові послуги, спрямовані на організацію дозвілля підлітків із дотриманням періоду активного й пасивного відпочинку, організовується раціональне харчування та створюються відповідні умови проживання. Педагогічний складник діяльності оздоровчого закладу передбачає оптимізацію всіх його сфер для інтенсивного формування основ здорового способу життя підлітків як певного стилю їх поведінки.

У роботі проаналізовано фактори, які забезпечують успішне розв'язання завдань оздоровчо-виховної роботи в дитячих оздоровчих закладах: модернізація змісту їх діяльності відповідно до сучасних потреб; використання системи інтерактивних форм і методів оздоровлення підлітків, правильна організація режиму дня, запровадження й дотримання санітарно-гігієнічного вимог, максимальне використання природно-кліматичних умов, у яких розміщено дитячий оздоровчий табір, правильно організоване харчування та повноцінний сон.

2. Результати констатувального етапу експерименту свідчать про недостатній рівень сформованості основ здорового способу життя підлітків у дитячому таборі, що й спонукало до розробки програми виховання здорового способу життя підлітків у дитячому таборі “Бережи здоров'я змолоду”, яка відображає експериментальну апробацію змісту, форм і методів ефективного формування основ здорового способу життя підліткової молоді. Зміст експериментальної програми передбачає комплексне розуміння підлітками важливих понять, концептуальних ідей, які відображають основні сфери людської сутності: смислової, ціннісної, інтелектуальну, емоційно-вольову та фізичну.

Як свідчать результати дослідження, досягнення мети, виконання завдань і реалізація змісту формування основ здорового способу життя підлітків в умовах літнього табору здійснюються за допомогою сукупності методів, засобів і форм, які є складовими частинами різноманітних особистісно зорієнтованих технологій діяльності вихователя, вихідними принципами функціонування яких є такі: особистісно розвивальне спілкування; використання співпереживання як психологічного механізму у вихованні особистості; систематичний аналіз підлітками власних і чужих вчинків.

3. Узагальнюючи змістове та експериментально перевірене організаційно-методичне наповнення авторської програми, розроблено функціональну модель формування основ здорового способу життя підлітків. Вона є цілісною системою, що поєднує в собі цільовий, змістовий, процесуальний і результативний компоненти й відображає основні функції формування основ здорового способу життя підлітків, методологічні підходи до його реалізації в оздоровчо-виховному процесі сучасного літнього табору, а також критерії та рівні сформованості. Зміст формування основ здорового способу життя підлітків у таборі сприяв творенню здорової й активної особистості через надання спортивно-оздоровчого характеру діяльності підлітка та реалізовувався через організацію освітньо-пропагандистської роботи щодо здорового способу життя, комплекс заходів у таборі, організацію активного відпочинку, дотримання режиму дня.

4. Обґрунтовано педагогічні умови, за яких процес формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі є ефективнішим: формування комплексу знань у змісті оздоровчо-виховної роботи літнього дитячого табору, що забезпечується шляхом інтеграції валеологічних, людинознавчих і суспільствознавчих знань з елементарними вміннями здорового способу життя та практичною їх реалізацією в життєдіяльності підлітків; визначення ефективних

методів, форм і методики організації оздоровчо-виховної роботи з підлітками, що забезпечують успішність формування основ здорового способу життя; професійна компетентність педагогічних працівників табору, їх валеологічна грамотність та організація ефективного керівництва взаємодією всіх ланок, покликаних здійснювати цю роботу.

5. Результати контрольної-діагностичної зрізу свідчать, що домінуючими є середній і низький рівні сформованості основ здорового способу життя підлітків. Стверджується, що на початку експерименту суттєвих відмінностей між показниками контрольних і експериментальних груп не спостерігалося. Повторні контрольні-діагностичні зрізи експериментального дослідження проведено після впровадження виховної програми формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі “Бережи здоров’я змолоду”, тобто після завершення формувального етапу експерименту.

Після проведення формувального етапу експерименту істотні зміни помітні в експериментальній групі: на 21,0% зросли показники достатнього рівня сформованості основ здорового способу життя підлітків, на 11,0% зменшився низький і на 10,0% знизився середній рівень сформованості основ здорового способу життя підлітків у табірних загонах експериментальної групи. Незначні зміни у сформованості основ здорового способу життя підлітків відбулися також у контрольній групі. Зокрема, на 4,0% зріс достатній і на 7,0% зменшився низький рівень сформованості основ здорового способу життя. Це пояснюється, насамперед, виховним впливом організації культурно-дозвілєвої діяльності оздоровчого табору, засобів масової інформації, міжособистісним спілкуванням підлітків тощо.

Ефективність дослідження перевірена шляхом застосування методів статистичної обробки експериментальних даних (критерій однорідності χ^2_{eml}). Емпіричне значення критерію $\chi^2_{eml} = 19,34 > 5,99$ підтверджує достовірність відмінностей показників усіх рівнів сформованості основ здорового способу життя підлітків із загонів контрольної та експериментальної груп оздоровчого табору після завершення експерименту.

Проведене дослідження не претендує на повне й усебічне розкриття всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують питання змістового, методичного та кадрового забезпечення процесу формування здорового способу життя підлітків у дитячих таборах, організації просвітницької роботи серед батьків із формування здорового способу життя підлітків, співпраці сучасної загальноосвітньої школи з дитячо-юнацькими організаціями з виховання здорового способу життя.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України

1. Грановський В. Г. Дитячий оздоровчий табір “Супутник” Волинської обласної організації профспілки працівників освіти і науки / В. Г. Грановський // Педагогічний пошук : науково-методичний вісник Волинського інституту післядипломної освіти. – Луцьк, 2007. – № 4. – С. 80–81.

2. Грановський В. Г. Про педагогічні аспекти діяльності літніх оздоровчих таборів / В. Г. Грановський // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2008. – № 1. – С. 153–156.

3. Грановський В. Г. Формування здорового способу життя в системі соціально-педагогічної реабілітації дітей / В. Г. Грановський // Імідж сучасного педагога : науково-практичний освітньо-популярний часопис Полтавського держуніверситету ім. В. Короленка. – Полтава, 2008. – № 9/10. – С. 14–16.

4. Грановський В. Г. Режим для підлітків у літньому таборі відпочинку як чинник формування здорового способу життя / В. Г. Грановський // Вісник Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Педагогічні науки. – Черкаси, 2009. – Вип. 144. – С. 41–46.

5. Грановський В. Г. Умови формування навичок здорового способу життя підлітків у дитячому таборі / В. Г. Грановський // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Педагогічні науки. – Луцьк, 2010. – № 13. – С. 254–257.

Статті в збірниках матеріалів конференцій та інші видання

6. Грановський В. Г. Соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих таборах : навч.-метод. вид. / Бартків О. С., Дурманенко Є. А., Грановський В. Г. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2008. – 146 с. (44 авторські сторінки).

7. Грановський В. Г. Діяльність соціального педагога в дитячому оздоровчому таборі : навч.-метод. посіб. / Бартків О. С., Дурманенко Є. А., Грановський В. Г. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2009. – 168 с. (58 авторських сторінок).

8. Практика літня педагогічна. Соціальна педагогіка : навч.-метод. посіб. / П. М. Гусак, Л. К. Грицюк, О. С. Бартків, В. Г. Грановський. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – С. 271–273.

9. Науково-методичне забезпечення літньої педагогічної практики. Соціальна педагогіка : навч.-метод. посіб. / П. М. Гусак, Л. К. Грицюк, О. С. Бартків, В. Г. Грановський. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. – С. 519–527.

10. Грановський В. Г. Діяльність соціального педагога в дитячому оздоровчому таборі : навч.-метод. посіб. / Бартків О. С., Дурманенко Є. А., Грановський В. Г. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2010. – 168 с. (58 авторських сторінок).

11. Грановський В. Г. Бережи здоров'я змолоду : дослідно-експериментальна програма формування здорового способу життя підлітків у дитячому оздоровчому таборі / Грановський В. Г. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2008. – 29 с.

12. Грановський В. Г. Формування здорового способу життя дітей / В. Г. Грановський // Освіта України. – 2007. – № 83 (9 листоп.). – С. 11.

13. Грановський В. Г. Теоретичні аспекти формування здорового способу життя підлітків у літньому оздоровчому таборі / В. Г. Грановський // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів (16–18 квіт. 2008 р.). – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 234–236.

14. Грановський В. Г. Соціально-педагогічні чинники формування здорового способу життя особистості підлітка / В. Г. Грановський // Соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров'ю учнівської та студентської молоді : матеріали третьої Міжнародної соціально-педагогічної конференції (м. Луцьк, жовт. 2008 р.). – Луцьк, 2008. – С. 68–74.

15. Грановський В. Г. Здоров'я нації. Літній відпочинок юних волинян / В. Г. Грановський // Освіта України. – 2008. – № 95 (23 груд.). – С. 4.

16. Грановський В. Г. Формування здорового способу життя підлітків у літньому таборі відпочинку / В. Г. Грановський // Інноваційні підходи до застосування технологій у соціально-педагогічній роботі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (15–16 лют. 2009 р., м. Черкаси). – Черкаси, 2009. – С. 52–55.

17. Грановський В. Г. Формування здорового способу життя дітей: теоретичний аспект / В. Г. Грановський // Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів (13–14 трав. 2009 р., м. Луцьк). – Луцьк, 2009. – С. 295–296.

18. Грановський В. Г. Особливості формування здорового способу життя у підлітків / В. Г. Грановський // Сприяння здоров'ю дітей та молоді: теоретико-методичні аспекти : матеріали IV Соціально-педагогічної конференції (29–30 верес. 2009 р., м. Луцьк). – Луцьк, 2009. – С. 166–174.

АНОТАЦІЇ

Грановський В. Г. Формування здорового способу життя підлітків в умовах оздоровчого табору. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011.

У дисертаційній роботі досліджено проблему змісту та педагогічних умов формування основ здорового способу життя підлітків в умовах дитячого оздоровчого табору. Розкрито філософські, соціальні та психолого-педагогічні аспекти проблеми; проаналізовано особливості формування основ здорового способу життя в підлітковому віці; висвітлено закономірності та чинники впливу на означений процес в умовах дитячого оздоровчого табору; увагу акцентовано на важливій ролі оздоровчо-виховного процесу літнього дитячого табору в системі формування здорового способу життя підліткової молоді; визначено компоненти, критерії, показники, рівні досліджуваного процесу.

Науково обґрунтовано й експериментально перевірено модель формування основ здорового способу життя підлітків в умовах літнього табору; визначено педагогічні умови ефективного формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому таборі.

Ключові слова: здоровий спосіб життя підлітка, формування основ здорового способу життя, модель формування основ здорового способу життя підлітків, педагогічні умови формування основ здорового способу життя, дитячий оздоровчий табір.

Грановский В. Г. Формирование здорового образа жизни подростков в условиях оздоровительного лагеря. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. –Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2011.

В диссертационной работе исследована проблема содержания и педагогических условий формирования основ здорового образа жизни подростков в условиях детского оздоровительного лагеря. Раскрыты философские, социальные и психолого-педагогические аспекты проблемы; проанализированы особенности формирования основ здорового образа жизни в подростковом возрасте; отражены закономерности и факторы влияния на отмеченный процесс в условиях детского оздоровительного лагеря; внимание акцентировано на важной роли оздоровительно-воспитательного процесса летнего детского лагеря в системе формирования основ здорового образа жизни подростковой молодёжи; определены компоненты, критерии, показатели, уровни исследуемого процесса.

Из анализа педагогической и психологической литературы мы утверждаем, что основным механизмом формирования основ здорового образа жизни человека есть создание условий и возможностей для отдельных личностей, групп людей положительно влиять на проблемы здоровья. Утверждение средствами формирования здорового образа жизни того понимания, что только самим лицам (группам, обществам) в первую очередь, а не государству или специальным институциям принадлежит право выбора поведения (право инициатив, решений, действий),

существенно повышает контроль за собственной жизнедеятельностью и, соответственно, увеличивает потенции положительных влияний на проблемы собственного здоровья. Изучение психолого-педагогических источников даёт возможность определить здоровый образ жизни подростка как такую организацию его жизнедеятельности, которая обеспечивает оптимальный при данных условиях уровень сохранения и развития его физического, морального и психического здоровья.

В диссертационной работе отмечено, что на формирование основ здорового образа жизни подростков влияют социальные и личностные факторы. Речь идёт об отображении взаимодействия двух организованных, относительно самодостаточных систем – личности и социальной среды.

Результаты констатирующего этапа исследования свидетельствуют, что только 10,8 % подростков имеют достаточный уровень сформированности здорового образа жизни; 46,9 % – средний и 42,3 % – низкий. Низкие показатели сформированности основ здорового образа жизни подростков предопределены, с одной стороны, сложностью этого процесса, результативность которого зависит как от внешних факторов (влияние на подростка школы, семьи, внешкольных учреждений, средств массовой информации, средств духовного влияния, ровесников и т. п.), так и от внутренней установки подростка, мотивированной его деятельности в плане ответственного отношения к здоровью, его укреплению, осознанию здоровья, как наивысшей личностной и общественной ценности; из другой – отсутствием реальных возможностей конструктивного преодоления этих трудностей. Повторные контрольно-диагностические срезы экспериментального исследования проведены после внедрения воспитательной программы формирования основ здорового образа жизни подростков в детском оздоровительном лагере “Береги здоровье смолоду”, то есть после завершения формирующего этапа эксперимента. Нами доказано, что существенные изменения состоялись в экспериментальной группе: так, на 21,0 % вырос показатель достаточного уровня сформированности здорового образа жизни подростков и на 11,0 % уменьшился низкий уровень. Снизился также на 10,0 % средний уровень сформированности здорового образа жизни подростков в лагерных отрядах экспериментальной группы.

Незначительные изменения в сформированности основ здорового образа жизни подростков состоялись и в контрольной группе. В частности, на 4,0 % вырос достаточный уровень и на 7,0 % уменьшился низкий уровень сформированности основ здорового образа жизни. Это мы объясняем, в первую очередь, воспитательным влиянием организации культурно-досуговой деятельности оздоровительного лагеря, средств массовой информации, межличностным общением подростков и т. п.

За результатами формирующего этапа экспериментального исследования мы определили педагогические условия, при которых процесс формирования основ здорового образа жизни подростков в детском оздоровительном лагере будет более результативным, среди них – наличие системы в содержании воспитательной работы с подростками в лагере, который обеспечивается

путём интеграции валеологических, человеко- и обществоведческих знаний с элементарными умениями здорового образа жизни и практической их реализацией в жизнедеятельности подростков и каким образом это содержание будет реализовываться; определение эффективных методов, форм и методики организации воспитательной работы с подростками, которые обеспечивают успеваемость формирования здорового образа жизни; профессиональное мастерство и коммуникативная культура педагогических работников лагеря, их валеологическая грамотность; организация эффективного руководства взаимодействием всех звеньев, призванных осуществлять эту работу.

Ключевые слова: здоровый образ жизни подростка, формирование основ здорового образа жизни, модель формирования основ здорового образа жизни подростков, педагогические условия формирования основ здорового образа жизни, детский оздоровительный лагерь.

Granovskiy V. G. Formation of healthy way of life of teenagers under conditions of a summer rest camp. – Manuscript.

Dissertation on gaining of a scientific degree of candidate of pedagogical sciences on speciality 13.00.07 – Theory and strategy of education. – Ternopol national pedagogical university named after V. Gnatyuck. – Ternopol, 2010.

In the thesis the problems of content and pedagogical conditions of formation of teenagers' healthy way of living during their rest at a summer camp are observed.

The dissertation presents philosophic, social and psycho-pedagogical aspects of the problem; peculiarities of the basics of formation of teenagers' healthy way of living are analyzed; regularity and factors of influence on the definite process under the summer rest camp conditions are shown; the important role of a healthy educational process at a summer rest camp for children is emphasized in the context of the system of formation of teenagers' healthy way of living; components, criteria, parameters and levels of the discovered process are determined. It was scientifically argument and experimentally approved the model of formation of teenagers' healthy way of living during their rest at a summer camp; pedagogical conditions of the effective realization of the model in practice also were determined.

Key words: teenager's healthy way of living, forming of the basis of healthy way of living, model of forming of the basis of teenagers' healthy way of living, pedagogical conditions of forming of the basis of healthy way of living, children summer rest camp.